

ŠV. BRUNONAS BONIFACAS IR JO MISIJA Į PRŪSUS. 2009 M. IŠLEISTOS KNYGOS NAUJA ELEKTRONINĖ LAIDA

Kauno leidykla „Kalendorius“ 2020 m. išleido Leto Palmaičio knygos „Įmin-tos Tūkstantmečio mįslės“ elektroninę antrąją laidą. Tai sąmoningai provo-kuojantis mokslinių hipotezių ir plačiai publikai skirtų istorijos paslapčių intri-guojančių sprendimų kratinys, skelbian-tis nepaprastą, bet ir ne hiperbolizuotą baltų vaidmenį Centrinės Europos etno-nimų ir net kultūrų raidoje. Pirmoji ti-pografinė laida išėjo jubiliejiniiais 2009 m. su paantrašte *Šventasis Brunonas Bo-nifacas, senovės baltai ir Lietuvos pasienis*.

Pamatinės knygos idėjos:

1. Šventasis Brunonas paskui Šv. Adal-bertą keliaudamas į prūsus, pateko į tarpgentinį ginčijamą lietuvių ir skal-vių „pasienį“ abipus Nemuno, maž-daug nuo dabartinio Kauno link žė-mupio, kur iš pietų ir iš vakarų į Lie-tuvą veržėsi vakarų baltai skalviai ir prūsai kartu su Kaupo Semboje danų vikingais. Šv. Brunonas iš pradžių sė-kmingai pakrikštijo skalvių gentį arti Jurbarko, o po to patraukė į rytus, jau į lietuvių teritoriją, kur buvo ten įsi-veržusių skalvių nužudytas.
2. Sembos pusiasalio šiaurėje (į pietus nuo dabartinio Zelenogradsko Ka-raliaučiaus srityje) Danijos vikingai IX a. įkūrė karinį prekybinį centrą Kaupą [iš ten jie ir tokiais pat vikingais tapusieji prūsai bei kuršiai, dar Tacitui

žinomi aisčių vardu, rengdavo tolimus karinius žygius (kaip pripažinta baltų kalbotyroje, jie paliko estams ir ais-čių vardą – eesti). Įsitvirtinę dabarti-nės suneštinės Rusnės salos pietuose plytėjusioje didžiulėje *Rusios saloje (žr. toliau), įsiveržė iš ten į Volchovo upyną pradėdami išstumti ten viešpa-tavusius švedų variagus. Nuo paribio su savo svarbiausio puolimo teritorija ši Kaupo vikingų grupė pavadino *Po-rusijos* upę į pietus nuo Ilmenio ežero ir įkūrė prie jos savo centrą atneštiniu vardu *Rusa* (dabar – *Staraja Rusa*). Vėliau Sembos vikingas Riorekas (Riurikas) puolė į šiaurę nuo Ilmenio buvusius švedų varingus (variagus), išvarė juos iki pat Ladogos ir įkūrė naują miestą – Naugardą.

3. Pats slavų vardas yra skalviškos kil-mės, o rusų vardas – prūsiškos-skal-viškos kilmės.

Atkuriant šv. Brunono misijos kryptį pagal šv. Adalberto kelią į prūsus iš Len-kijos, t. y. į šiaurę, remtasi Adomo Brė-meniečio pasakymu apie Sembą, kuri ribojasi su lenkais ir su prūsais. Įtarti Adomą Brėmenietį suklydus, painiojant prūsus su rusais, neįmanoma ne vien dėl jo unikalios erudicijos, bet paprasčiausiai dėl jo paties sakinio kitoje vietoje, kad Boleslovas ir Otonas III „pajungė Rusią ir Prūsus“ (*subiecit et Ruzziam, et*

Pruzzos). Problemos sprendimo esmę sudaro ne tiek tai, kad Brunonas Bonifacas buvo karštas šv. Adalberto gerbėjas, sumanęs pakartoti ir įvykdyti jo misiją, o šv. Adalbertas keliavo į Sembą, kur ir buvo nužudytas, kiek tai, ką būtent Brėmenietis turėjo galvoje sakydamas *Ruzziam* ‘Rusią’. Knygos autoriaus publikacijoje „Dėl šv. Brunono misijos šiaurinės koncepcijos“ (*Baltistica* 44(2), 2009, 381–390) tvirtinama, kad Brėmenietis turėjo galvoje salą, nes kitapus Kuršių marių būta didelės salos, kurią formavo Nemuno pietinis atsišakojimas, ėjęs dabartinėmis upėmis Šalteike–Nemunynu, o į šiaurę nuo Nemuno – šiaurinis Nemuno atsišakojimas *Rusā iki dabartinės Rusnės salos, bei nuo ten į pietvakarius tekanti Skirvytė. *Rusā Kasparo Hennenbergerio 1576 m. Prūsijos žemėlapyje vadinama Senąja Rusa (*Alt Russe*, toliau į šiaurę už Pakalnės pasirodo *Rusnelė*, galimai atitinkanti dimin. 1304 *Rusele* arba 1542 *Holm* (*Russe siue Holm*), t. y. skandinaviškai ‘sala’, žr. Gerullis, *Die altpreußischen Personennamen*, Berlin, Leipzig 1922, 152–153).

Skandinaviškas žodis, asocijuojamas su danų *Holmegaard*, nėra nesuprantamas: juk tik *Danijos skandinavų* ir būta garsiajame Kaupe Semboje (plg. pr. *witing*, $k > t$). Būtent iš Kaupo, perplaukęs Brokistą, šv. Brunonas Bonifacas turėjo patekti į Kuršių marias. Taip skelbiama abiejose knygos laidose. Tačiau jau po pirmosios laidos, bet prieš minėtą pu-

blikaciją *Baltisticoje* 44(2), paaikšėjo, kad knygos argumentus remia 1701 m. bolandistų hagiografo Francisko Verovijaus mintis, kad Brunonui nebuvo reikalo veržtis link Kijevo Rusios, kuri jau buvo pakrikštyta, o jo tikslas buvo *Russia* Livonijos–Prūsijos regione, kuriame žinota ankstesnės šv. Adalberto misijos. Tai gali būti tik vokiečių *Russ*, Rusnė, šiaurinėje Sembos kaimynystėje. Taip Verovius suteikia logiškumą šv. Brunono pasirinktam maršrutui ir padaro Adomo Brėmeniečio minimą *Ruzzia*, Rusią–Rusnę, visiškai suprantamą.

Reikia pridurti, kad akstiną knygai davė nuostabaus romantiko Kazimiero A. Matulaičio įžvalgos publikacijoje „Senovės skalviai iki XIII a.“ (*Tautos Praeitis* 2, 1965, 123–142), už kurios atradimą reikia padėkoti rytprūsiečiui Gerhardui Lepai. Tačiau Matulaičio romantizmas pastūmėjo į klaidą, pirmojoje laidoje pagyrus Michailą Lomonosovą, paminėjusį Kuršių įlankos *Rusną*. Deja, tai chaotiškas paminėjimas bandant sugriauti tokius pat chaotiškus oponento „normanisto“ Millerio argumentus, kada Lomonosovas skyrė prie „slavų variagų rosų“ net ir Lietuvą, Žemaičius bei Polesę. Naujoje laidoje ši klaida ištaisyta, pateikta Verovijaus pastaba ir papildyti šaltiniai.

Elektroninė 2020 m. laida lietuvių ir lenkų (*Rozwiqzane zagadki tysiqclecia*) kalbomis laukia Skaitytojų www.knygos.lt (būtina registracija!).

Podsumowanie

Wydawnictwo „Kalendorius“, Kaunas, publikuje elektroniczną książkę Letas Pal-maitis, *Rozwiązane zagadki tysiąclecia*, wydanie polskie 2020 r.

Zapraszamy do www.knygos.lt (rejestracja jest obowiązkowa!)

Letas PALMAITIS
[kovner@messianic.lt]